

Obsahový a výkonový štandard CHÉMIA

Komparácia vzdelávacích štandardov predmetu chémia v ŠVP a v školskom vzdelávacom programe waldorfskej školy je predložená názorným spôsobom: obsahové a výkonové štandardy uvedené čiernou farbou písma sú totožné v oboch typoch programov, obsahové a výkonové štandardy vyznačené farebne sú do školského vzdelávacieho programu waldorfskej školy zaradené nad rozsah Štátneho vzdelávacieho programu. V závere obsahuje dokument krátke zhrnutie.

Obsahový štandard	Výkonový štandard
Chémia 7.ročník	
<p>Chémia ako veda</p> <ul style="list-style-type: none"> chemický výrobok a prírodná surovina, význam chémie pre život človeka chemicky čistá látka vlastnosti látok – horľavosť, rozpustnosť, skupenstvá, vôňa, zápach, vzhľad <p>Oheň vo svojej premene</p> <ul style="list-style-type: none"> Horľavosť, pozorovanie ohňa a jeho častí, súvislosť farby plameňov a teploty Oheň v rôznych formách (pr. horenie dreveného uhlia, liehu, benzínu. Horenie síry a fosforu) Prúdenie vzduchu v blízkosti ohňa, podmienky horenia Od ohniska k peci, podstata komínov Tucleho kahan a jeho súčasti Oheň a bezpečnosť pri práci, hasenie rôznych druhov ohňa Vzduch a ekológia Zásady bezpečnosti práce v chemickom laboratóriu a počas experimentov <p>Kolobeh vápenca v prírode</p> <ul style="list-style-type: none"> reaktanty a produkty Skúška prítomnosti vápenca v horninách Pálenie vápenca a hasenia vápna (laboratórny a priemyslový proces) Vznik CO₂ a vápenného mlieka Vápenec v prírode (od živočíšnych schránok ku kolobehu vápenca v prírode) Chemické značky a vzorce, chemické a triviálne názvoslovie niektorých látok, z ktorými sa žiaci stretnú počas vyučovania <p>Indikátory, kyseliny a zásady, neutralizácia</p> <ul style="list-style-type: none"> voda voda ako chemicky čistá látka voda ako zmes Roztoky Výroba prírodného indikátora 	<ul style="list-style-type: none"> pozná zásady bezpečnosti pri práci a pohybe v chemickom laboratóriu roztriedi príklady látok na zmesi a chemicky čisté látky uvedie príklady rovnorodých a rôznorodých zmesí pozná zásady zaobchádzania s ohňom, spôsoby zapalovania a hasenia rôznych druhov ohňa popíše vlastnosti a význam oxidu uhličitého vie posúdiť vplyv na životné prostredie zdôvodní zásady hasenia látok na modelových príkladoch zo života dodržiava zásady bezpečnej práce s horľavinami oboznámi sa s bežným hasiacim prístrojom a vie ho v prípade potreby použiť pozná Tucleho (alebo Bunsenov) kahan, vie s ním bezpečne zaobchádzať rozlíši reaktanty a produkty v chemických reakciách pozná látky z bežného života, ktoré obsahujú vápenec a vie previesť geologickú skúšku vápenca vie vysvetliť princíp pálenia a hasenia vápna pozná využitie vápna pozná zloženie, vlastnosti a použitie malty dodržiava zásady správneho a bezpečného zaobchádzania s laboratórnymi pomôckami vysvetlí rozdiely medzi rôznymi druhmi vôd, uvedie príklady rôznych druhov vôd rozlíši pojmy roztok, rozpustená látka, rozpúšťadlo pozoruje vlastnosti látok vysvetlí pozorované zmeny sprevádzajúce rozpúšťanie látok pripraví roztoky daného zloženia podľa daného návodu popíše vlastnosti a použitie vybraných kyselín a hydroxidov

<ul style="list-style-type: none"> • Acidita a alkalita látok (v domácnosti a v laboratóriu) • Leptavé účinky hydroxidov, žieravosť kyselín, riedenie kyselín • Zásady bezpečnosti práce a prvá pomoc pri práci s chemikáliami • Neutralizácia ako jav, soli • Stupnica pH a indikátory určenia pH • Chemické značky a vzorce, chemické a triviálne názvoslovie niektorých látok, z ktorými sa žiaci stretnú počas vyučovania <p>Kovy</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niektoré kovy (zlato, meď, cín, železo...), kultúrno-historické a technické súvislosti • Niektoré zliatiny kovov (bronz...) • Farebné reakcie zlúčenín kovov pôsobením ohňa • Kryštály zlúčenín kovov a ich príprava • Vlastnosti a využitie kovov • Chemické značky a vzorce, chemické a triviálne názvoslovie niektorých látok, z ktorými sa žiaci stretnú počas vyučovania 	<ul style="list-style-type: none"> • rozlíši základné piktogramy označujúce nebezpečné látky • popíše a zdôvodní bezpečné riedenie koncentrovaných roztokov kyselín a zásad • popíše prvú pomoc pri zasiahnutí ľudského tela týmito látkami • rozlíši kyslé a zásadité látky a roztoky pomocou indikátorov pH • orientuje sa na stupnici pH, • prevedie neutralizáciu zriedených roztokov známych kyselín a zásad • pozná a popíše produkty neutralizácie • uvedie príklady využitia neutralizácie • porovnajú vlastnosti vybraných oxidov, hydroxidov, kyselín a solí • uvedie príklady použitia vybraných oxidov, hydroxidov, kyselín a solí • posúdia vplyv vybraných oxidov, hydroxidov, kyselín a solí na životné prostredie • rozlíši kovy a nekovy a uvedie príklady • popíše postup a princíp tavenia rúd a výroby kovov • popíše vlastnosti a praktické využitie vybraných kovov, zliatin v histórii a dnes
<p>Rozširujúce učivo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sviečka, jej história a výroba • Vývoj pece a komínov • Získavanie a spracovanie zlata 	

Obsahový štandard	Výkonový štandard
Chémia 8.ročník	
<p>Cukry (Sacharidy)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vznik cukrov v prírode • Fotosyntéza a dýchanie • Kultúrne dejiny výroby cukru, výroba cukru, cukrovarníctvo • Získavanie cukru zo škrobu • Rozdelenie a výskyt cukrov • Skúmanie vlastností cukrov, dôkaz cukrov, rozpúšťanie, teplotný vplyv • Sladké látky, účinky na zdravie človeka 	<ul style="list-style-type: none"> • dodržiava zásady bezpečnosti pri práci a pohybe v chemickom laboratóriu • uvedie rozdelenie cukrov podľa zloženia • uvedie podmienky pre priebeh fotosyntézy a jej význam pre život na Zemi • pozná výskyt, vlastnosti a možnosti využitia cukrov • vykoná podľa návodu žiacke pokusy s cukrom (napr. cukornatenie škrobu, varenie škrobového mlieka) • pozná dôkazové reakcie cukrov • pozná základné chemické názvoslovie a chemické vzorce jednoduchých cukrov

<p>Škroby</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prírodný výskyt škrobu, vznik, od múky ku škrobu • Mlynárstvo, zrna, múka, chlieb • Vlastnosti škrobu a jeho využitie • Chemický dôkaz škrobu 	<ul style="list-style-type: none"> • vie vysvetliť proces získavania škrobu z múky • pozná výskyt, vlastnosti a možnosti využitia škrobu • posúdi rôzne druhy potravy z hľadiska uznávaných zásad zdravej výživy • popíše priemyselné využitie škrobu • vykoná podľa návodu žiacke pokusy so škrobom (napr. jódová skúška, príprava škrobového lepidla) • pozná základné chemické názvoslovie preberaných zlúčenín
<p>Bielkoviny</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vznik a výskyt bielkovín, ich vlastnosti a význam • Porovnanie bielkovín a škrobov • Skúmanie a dôkaz bielkovín (vaječné bielko), ich rozklad 	<ul style="list-style-type: none"> • vie popísať reakcie bielkovín a škrobov • pozná výskyt, vlastnosti a možnosti využitia bielkovín • vykoná podľa návodu žiacke pokusy s bielkovinou (napr. skúmvkové reakcie s vaječným bielkom) • vymenuje zdroje rastlinných a živočíšnych bielkovín • pozná vplyv rastlinných a živočíšnych bielkovín na ľudský organizmus
<p>Tuky a oleje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Význam tukov a využitie, • Rastlinné a živočíšne tuky • Stráviteľnosť tukov a súvislosť so zdravím • Rozpustnosť, horenie tukov • Zmydelňovanie tukov, výroba mydla 	<ul style="list-style-type: none"> • pozná vlastnosti tukov (rozpustnosť, pôsobenie svetla, horenie tukov) • vysvetlí funkciu tukov v živých organizmoch • rozlíši tuky podľa zloženia a pôvodu (výskytu) • pozná proces zmydelňovania a priemyslovú výrobu mydla • vie pozorovať javy sprevádzajúce pokus, zaznamenať ich a interpretovať ich • pozná základné chemické názvoslovie preberaných zlúčenín
<p>Rozširujúce učivo (možnosť prebrať aj v 9. ročníku):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vínne kvasenie • Destilácia alkoholu • Alkoholy, ich využitie a riziká • Koža a jej spracovanie • Výroba syra • Ďalšie pojednanie o kovochoch, procesy vo vysokej peci 	

Obsahový štandard	Výkonový štandard
<p>Chémia 9.ročník</p> <p>Vzduch</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zloženie vzduchu, častice látok (atóm, molekula, ión) • Dýchanie ako oxidácia a fotosyntéza ako redukcia • Kolobeh oxidu uhličitého v prírode • Vznik a vlastnosti oxidu uhličitého • Znečisťovanie vzduchu • Periodická sústava prvkov, D.I.Mendelejev • Prvok a zlúčenina, značka prvku, chemický vzorec, chemická reakcia a jej zápis, chemický rozklad a zlučovanie, rýchlosť chemických reakcií, faktory ovplyvňujúce rýchlosť reakcií, exotermické a endotermické reakcie • oxidačno-redukčné reakcie • Z dejín chémie: objav a vlastnosti kyslíka (J.Priestley); oxidácia ako prijímanie kyslíka (A.Lavoisier) 	<ul style="list-style-type: none"> • pozná zloženie vzduchu a prvky, ktoré ho tvoria • chápe význam vzduchu pre život • popíše kolobeh oxidu uhličitého v prírode • rozlíši pojmy chemický prvok a chemická zlúčenina • rozlíši pojmy atóm, molekula a ión • orientuje sa v periodickej sústave prvkov • pozná slovenské názvy a chemické značky prvkov: Ag, Al, Au, C, Ca, Cl, Cu, F, Fe, H, He, I, K, Mg, Mn, N, Na, O, P, Pb, S, Se, Si, Zn • vyvodí možné vlastnosti prvkov a ich zlúčenín podľa ich umiestnenia v PTP • uvádza príklady prakticky dôležitých chemických reakcií • uskutoční podľa návodu jednoduché pokusy na chemické zlučovanie a chemický rozklad • vymenuje príklady exotermických a endotermických reakcií známych zo života, • uskutoční pokusy na meranie tepelných zmien pri chemických reakciách • rozlíši pomalé a rýchle reakcie • uskutoční a vyhodnotí experimenty vplyvu rôznych faktorov na rýchlosť chemickej reakcie • overí prakticky priebeh, prejavy a výsledky oxidačno-redukčných reakcií • pozná a vypracuje projekt o významnom chemikovi

<p>Úvod do chémie uhlíka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odlíšenie organickej a anorganickej chémie • Cukor, škrob a celulóza: vlastnosti, výskyt, látkový kolobeh, ich priemyselné spracovanie • Zloženie rastliny • Proces uhoľnatenia: rašelina, hnedé uhlie, čierne uhlie, grafit, tuha, diamant- • Vznik ropy z rastlín a zvierat 	<ul style="list-style-type: none"> • vie vymenovať príklady anorganických a organických látok • vie rozlíšiť a identifikovať anorganické a organické látky pomocou jednoduchých pokusov • rozlíši najjednoduchšie uhľovodíky • vymenuje prírodné zdroje uhľovodíkov, spôsob ich vzniku • popíše rozdiel medzi sacharidmi, škrobom a celulórou (reakcia s inými zlúčeninami..) • pozná súvislosti trávenia sacharidov, škrobu a celulózy • popíše zloženie rastliny z chemickej stránky • vymenuje reaktanty a produkty fotosyntézy • vie pozorovať javy sprevádzajúce pokus a interpretovať ich • vedie si laboratórny záznam z pokusu • pozná podmienky sprevádzajúce proces uhoľnatenia • opíše vznik ropy a zemného plynu z rastlín a zvierat • uvedie zdroje a význam prírodných látok
<p>Kvasenie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alkoholové kvasenie • Kvasenie a destilácia • Vlastnosti a druhy alkoholov • Nebezpečenstvo alkoholizmu, drogová problematika • Drogy a ich použitie- halucinogény, marihuana, analgetiká, kokaín, sedatíva 	<ul style="list-style-type: none"> • popíše vlastnosti a druhy alkoholov • vie o nebezpečenstve nadmerného použitia alkoholu a iných drogových látok (metanol, etanol, acetón) • uplatňujú v praxi poznatky o látkach nebezpečných pre človeka • vykoná podľa návodu žiacke pokusy (napr. príprava kvasenia alkoholov) • opíše proces kvasenia alkoholu a jeho priebeh
<p>Estery a aromatické látky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prírodné získavanie a syntetická výroba 	<ul style="list-style-type: none"> • pozná základné vlastnosti esterov • vie, ako vznikajú estery • vykoná podľa návodu žiacke pokusy (napr. príprava jednoduchých syntetických vôní) • vie použiť pipetu, odmerný valec, kadičku, pri meraní objemov roztokov • pozná zásady práce s kyselinami a luhmi

<p>Textílie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pozorovanie vlastností textílií • Od celulózy k syntetickým vláknam • Pranie, princíp detergentov 	<ul style="list-style-type: none"> • pozná základné prírodné a syntetické tkaniny a textílie • popíše ich vlastnosti (horľavosť, priepustnosť tekutín) • popíše rozdiel medzi prírodným a syntetickým hodvábo • pozná princíp výroby syntetického hodvábu opíše princíp prania a funkciu detergentov • zrealizujú podľa vlastného návrhu pokusy na demonštrovanie • prací účinkov mydla
<p>Plasty</p> <ul style="list-style-type: none"> • Umelé hmoty • História výroby plastov (celuloid, bakelit, vinyl, acryl...) • Od kaučukovníka k syntetickej gume • Pranie, princíp detergentov 	<ul style="list-style-type: none"> • charakterizuje význam plastov, syntetických vlákien, čistiacich a pracích prostriedkov • uplatňuje v praxi poznatky o látkach nebezpečných pre životné prostredie

Vzdelávacie štandardy predmetu chémia vo vzdelávacom programe waldorfskej školy sú v súlade s uvedenými vzdelávacími štandardmi v ŠVP, okrem obsahového štandardu *deriváty uhlíkovodíkov*, z dôvodu, že toto učivo je považované za priveľmi abstraktné pre žiakov základnej školy. V koncepte waldorfskej školy je tento pojem zavedený v desiatom ročníku (na strednej škole). Väčšinu učiva si žiaci osvojujú na základe vlastnej skúsenosti. Podobne všetky témy týkajúce sa životného prostredia sa učia v biológii, napríklad:

- *Kyslé dažde a ich vplyv na životné prostredie*
- *Význam vody pre život z hľadiska príčin a dôsledkov ich znečistenia*
- *Vlastnosti rôznych druhov vôd*
- *Postupy čistenia vôd*
- *Rozdiel medzi čistením odpadových vôd a úpravou pitnej vody*
- *Alternatívne zdroje energie a ich využívanie v súčasnosti*

Nad rámec ŠVP sú vo vzdelávacom programe waldorfskej školy pre predmet chémia zaradené nasledujúce obsahové štandardy, ktoré ďalej rozvíjajú existujúce obsahové štandardy v ŠVP¹:

- *Oheň – najmä z hľadiska pozorovania horenia rôznych prírodných materiálov*
- *Kolobeh vápenca*

¹ V komparácii štandardov sú rozdiely (učivo nad rozsah ŠVP) vyznačené farebne.